

Tisková zpráva

Postoje obyvatel České republiky k novele zákona o českém školství, platbám za vysoké školy a státním maturitám – září až listopad 2022

- ⊗ Opatření schválených novelou zákona o českém školství týkající se předškolní výchovy se těší široké podpoře veřejnosti.
- ⊗ Necelé tři pětiny (58 %) dotázaných jsou proti povinné maturitě z matematiky, pro je více než třetina (35 %).
- ⊗ Polovina (50 %) dotázaných je pro začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných základních škol, proti jsou více než dvě pětiny (44 %). V porovnání s rokem 2020 podíl souhlasících vzrostl o 9 procentních bodů a poprvé tak převážil nad těmi, kteří s tím nesouhlasí.
- ⊗ Postoj obyvatel České republiky k placení školného na veřejných vysokých školách je dlouhodobě negativní (více než dvě třetiny jsou proti) a v čase téměř neměnný.

Zpracoval:

Milan Tuček

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

Tel.: 210 310 586; e-mail: milan.tucek@soc.cas.cz

V šetření, které bylo realizováno od začátku září do začátku listopadu 2022, položilo CVVM baterii otázek¹ zkoumající postoje občanů České republiky k opatřením zavedeným novelou zákona o českém školství.

Podobná baterie otázek byla položena poprvé v roce 2016, kdy se jednalo o právě zaváděná opatření. V roce 2017 byla baterie rozšířena o položky zjišťující názor na inkluzi dětí se speciálními potřebami do běžných škol a názor na povinný poslední rok předškolní výchovy. Už poněkolikrát se výzkum dotazoval také na názory občanů na společné státní maturity a na placení školného na veřejných vysokých školách.

Podíl souhlasných odpovědí nad nesouhlasnými odpověďmi převažoval u většiny zkoumaných opatření zavedených novelou zákona o českém školství (viz graf 1). Nejvíce (86 %) respondentů je pro to, aby byl povinný poslední rok předškolního vzdělávání (11 % je proti). Přibližně tři čtvrtiny respondentů jsou pro bezplatné předškolní vzdělávání od dvou let (75 %) a pro garantované místo v mateřských školách pro každé dítě starší dvou let (74 %). Nadpoloviční většina dotázaných se vyslovila pro jednotné přijímací testy na maturitní obory (58 %), pro zákaz propouštění učitelů na tzv. letní prázdniny (56 %), pro možnost individuálního (domácího) vzdělávání na úrovni základní školy (54 %) a pro centrální hodnocení maturitních testů (51 %).

Polovina (50 %) dotázaných se shodně vyjádřila pro společnou maturitu pro všechny střední školy (proti 45 %) a pro začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných základních škol (proti 44 %).

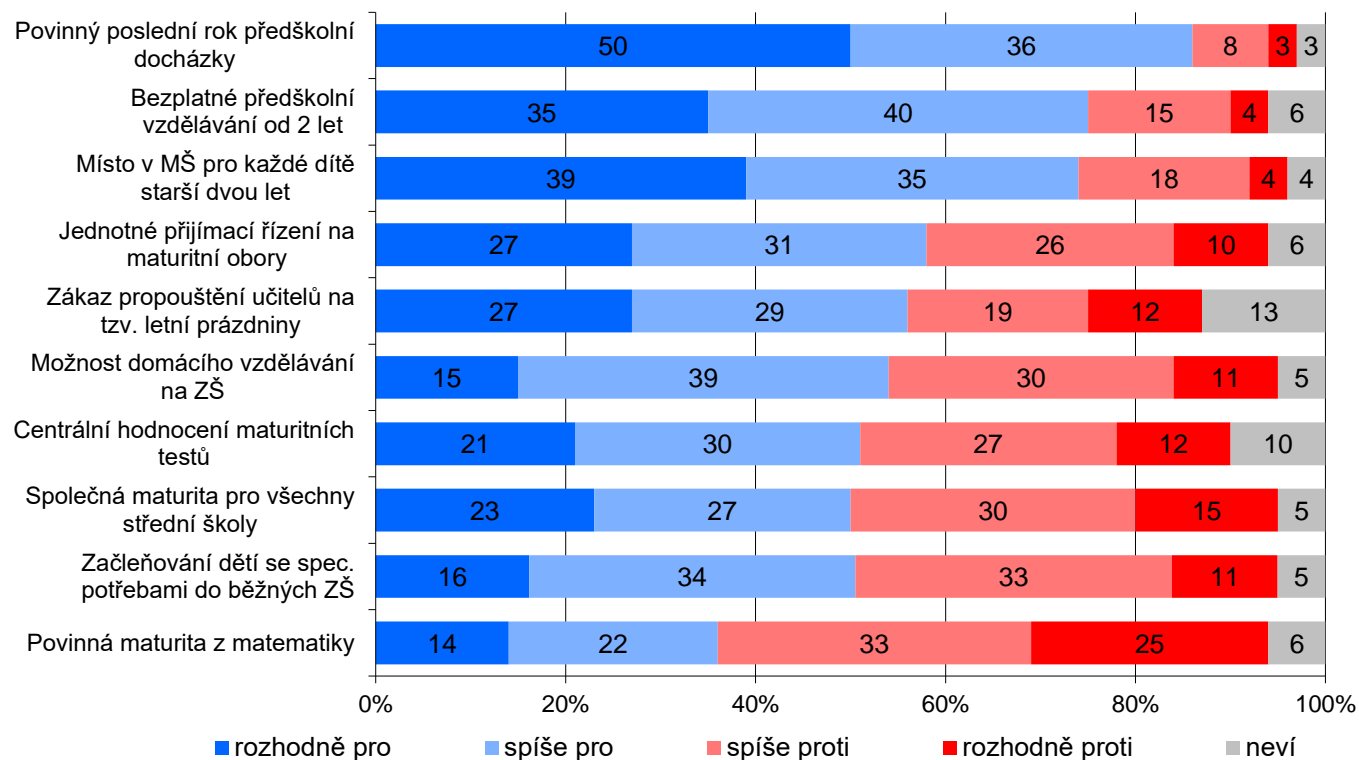
Výraznější podíl negativních odpovědí převážil jen u otázky na povinnou maturitu z matematiky, kterou odmítá 58 % dotázaných (zastánců je 36 %).

Rotovaná faktorová analýza ukázala, že v dané baterii otázek existují tři vzájemně nezávislé dimenze, které vyčerpají 59 % společné variance. První dimenze zahrnuje položky spojené s maturitou – konkrétně společnou maturitu pro všechny střední školy, centrální hodnocení maturitních testů, jednotné přijímací řízení na maturitní obory a povinnou maturitu z matematiky. Druhá zahrnuje položky týkající se dostupnosti a bezplatnosti mateřských škol. Do třetí dimenze spadá možnost individuálního (domácího) vzdělávání, začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných

¹ Znění otázek: „Co si myslíte o následujících opatřeních? Jste pro, nebo proti, aby byla uplatňována či zaváděna? j) Společná maturita pro všechny střední školy, a) bezplatné předškolní vzdělávání od dvou let, b) místo v mateřské škole pro každé dítě starší dvou let, c) možnost individuálního (domácího) vzdělávání na ZŠ, d) povinná maturita z matematiky, e) centrální hodnocení maturitních testů, f) jednotné přijímací řízení na maturitní obory, g) zákaz možnosti propouštět učitele na tzv. letní prázdniny, h) začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných základních škol, i) povinný poslední rok předškolní docházky.“ Varianty odpovědí: rozhodně pro, spíše pro, spíše proti, rozhodně proti.

ZŠ a zákaz propouštění učitelů na tzv. letní prázdniny. Povinný poslední rok předškolní docházky nelze jednoznačně zařadit, neboť částečně spadá do všech dimenzí.

Graf 1: Postoje obyvatel České republiky k opatřením novely školského zákona (%)

Pozn.: Položky seřazeny sestupně podle součtu odpovědí „rozhodně pro“ a „spíše pro“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 8. 9. – 8. 11. 2022, 821 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Podrobnější analýza ukázala na určitou podmíněnost názorů věkem u určitých položek. Zjistili jsme, že nejmladší generace (15 až 19 let) je významně méně často pro ve všech položkách, které nějakým způsobem vymezují maturitu (společná maturita, povinná maturita z matematiky, centrální hodnocení testů). Vyjádřeno v procentech je zhruba do 10 % dotázaných z nejmladší kohorty „rozhodně pro“, kdežto ve zbývajících věkových kohortách se zastoupení této odpovědi pohybuje průměrně mezi 20 až 30 %.

Opětovně diskutovanou povinnou maturitu z matematiky pochopitelně odmítají ti, kterých se to nejvíce týká – 68 % dotázaných z věkové kohorty 15 až 19 let je proti („rozhodně proti“ pak 36 %). V nejstarší generaci, která tuto maturitu zažila, je proti jen o trochu více než polovina dotázaných (52 %, z toho 20 % „rozhodně proti“).

Časové srovnání (viz tabulka 1) ukázalo, že rozložení názorů „pro“ a „proti“ se od posledního šetření realizovaného v 2020 u většiny položek výrazně změnilo, a to zejména ve prospěch souhlasu. Nejvýraznější rozdíly jsou u položek týkajících se předškolní výchovy. O 15 procentních bodů se zvýšil souhlas s bezplatným předškolním vzděláváním dětí od dvou let, o 12 procentních bodů se zvýšil souhlas s povinným posledním rokem předškolní docházky a o 7 procentních bodů vzrostl souhlas s tím, aby každé dítě starší dvou let mělo místo v MŠ. Ve všech případech se jedná o nejvyšší hodnoty míry souhlasu od počátku měření v roce 2016. Dalším podstatným zjištěním je, že se o 9 procentních bodů na dosud nejvyšší hodnotu zvýšil souhlas se začleňováním dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných tříd ZŠ a poprvé tak podíl souhlasných odpovědí převážil nad podílem nesouhlasných odpovědí. I v případě centrálního hodnocení maturitních testů poprvé v aktuálním výzkumu převážil podíl souhlasících, který rovněž dosáhl doposud maximální hodnoty (v porovnání s rokem 2020 nárůst o 7 procentních bodů). Mírně (o 5 procentních bodů) vzrostl také podíl těch, kteří souhlasí s jednotným přijímacím řízením na maturitní

obory. V případě možnosti individuálního (domácího) vzdělávání byl naopak zaznamenán mírný nárůst (o 4 procentní body) podílu nesouhlasících, nicméně podíl souhlasu je srovnatelný s přechozím výzkumem, kdy byl naopak v porovnání s rokem 2019 zaznamenán nárůst, přičemž lze usuzovat, že tyto výsledky mohou souviset se zkušeností během covidových restrikcí. Aktuální výsledky se pak mimo rok 2020 velmi výrazně blíží i výsledkům z roku 2016.

Tabulka 1: Postoje obyvatel ČR k opatřením novely školského zákona – časové srovnání (v %)

	Pro / proti					
	2016	2017	2018	2019	2020	2022
Povinný poslední rok předškolní docházky	-	69/22	70/22	73/20	74/18	86/11
Bezplatné předškolní vzdělávání od dvou let	60/32	62/28	59/33	61/29	60/30	75/19
Místo v MŠ pro každé dítě starší dvou let	72/22	66/26	61/32	68/25	67/26	74/22
Jednotné přijímací řízení na maturitní obory	56/36	55/35	58/34	53/37	53/37	58/36
Zákaz propouštění učitelů na tzv. letní prázdniny	56/29	56/30	50/33	54/31	55/31	56/31
Možnost domácího vzdělávání na ZŠ	53/37	46/44	48/41	43/44	51/37	54/41
Centrální hodnocení maturitních testů	42/43	38/48	43/45	40/45	44/43	51/39
Společná maturita pro všechny střední školy	-	46/44	48/44	45/45	49/43	50/45
Začleňování dětí se spec. potřebami do běžných ZŠ	-	31/60	35/57	29/62	41/48	50/44
Povinná maturita z matematiky	38/53	29/63	31/62	34/59	35/57	36/58

Pozn.: „Pro“ je součet odpovědí „rozhodně pro“ + „spíše pro“, „proti“ je součet odpovědí „rozhodně proti“ + „spíše proti“. Položky seřazeny sestupně podle součtu „pro“ v roce 2022. Dopočet do 100 % tvoří odpověď „nevím“. Položky seřazeny sestupně dle výsledků v aktuálním výzkumu

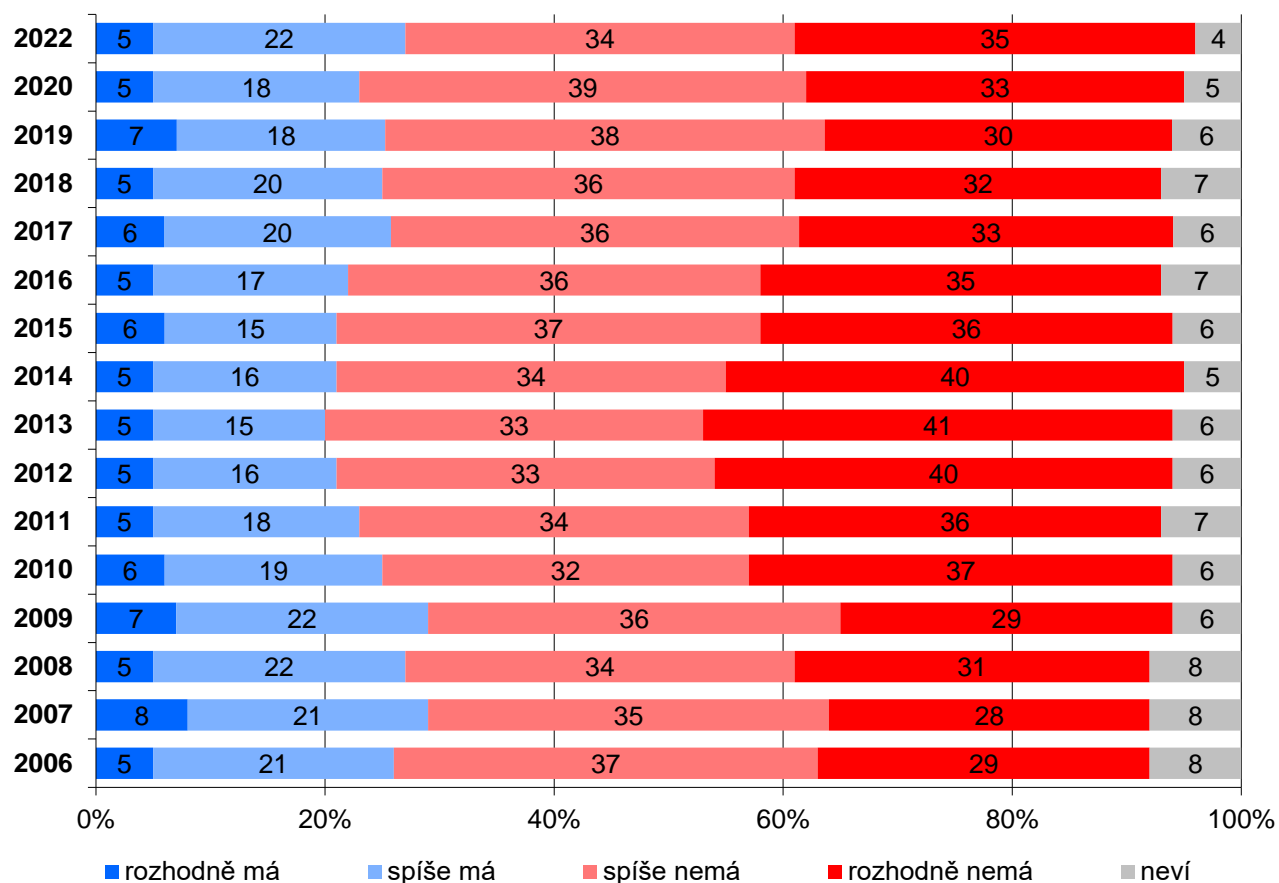
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Již více než patnáct let je zjišťován názor na zavedení školného na veřejných vysokých školách² (viz graf 2). Česká veřejnost se k tomuto opatření staví většinou negativně, když podle aktuálního výzkumu se zavedením školného na veřejných vysokých školách nesouhlasí téměř sedm desetin (69 %) dotázaných, z toho 35 % rozhodně a 34 % spíše. Souhlas vyjádřila o málo více než čtvrtina (27 %) respondentů, z nichž 22 % si myslí, že školné na veřejných vysokých školách „má spíše“ být zavedeno a 5 %, že „rozhodně má“ být zavedeno. Zbývající 4 % dotázaných v této otázce „neví“.

Z delší časové perspektivy lze obecně konstatovat, že názor veřejnosti se za celé období příliš nemění; pro zavedení školného je průměrně přibližně 25 % dotázaných, proti naopak přibližně 70 %. Mezi lety 2006 a 2009 se podíl lidí podporujících zavedení školného pohyboval mezi 26 až 29 %. Od roku 2010 do roku 2016 se toto číslo postupně ustálilo na průměrné hodnotě 22 % a vykazovalo jen nízkou varianci. V letech 2017 až 2019 souhlas vzrostl na 25 až 26 %, v roce 2020 pak mírně poklesl (na 23 %). V letošním výzkumu došlo k mírnému nárůstu (o 4 procentní body) na 27 %. Podíl respondentů, kteří „neví“, nebo nemají názor, zůstává po celou dobu měření velice nízký (pohybuje se v rozmezí od 5 do 8 %). V souvislosti s aktuálním výzkumem je třeba poznamenat, že proběhl ještě před tím, než se zavedení školného na vysokých školách stalo předmětem aktuálního politického diskursu možných úspor státního rozpočtu.

² Znění otázky: „Má, nebo nemá se podle Vašeho názoru platit na veřejných vysokých školách školné?“ Varianty odpovědí: rozhodně má, spíše má, spíše nemá, rozhodně nemá.

Graf 2: Postoje obyvatel České republiky k zavedení školného na veřejných vysokých školách (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Detailnější analýza z pohledu sociodemografických charakteristik ukázala, že názor na placení školného na veřejných vysokých školách je (logicky) ovlivněn věkem, životní úrovní, politickou orientací a dosažením vzděláním. Konkrétně lidé ve věku 15 až 19 let jsou ze 43 % „rozhodně proti“ placení, kdežto mezi střední a starší generací je proti zhruba o 5 až 10 procent méně dotázaných. Dotázaní hlásící se k levici jsou „rozhodně proti“ placení v 55 %, hlásící se k pravici v 41 %. Vliv deklarované životní úrovně se projevil tak, že ti, kteří mají špatnou životní úroveň, jsou pro placení školného v 36 % odpovědí, ti, kteří mají dobrou životní úroveň, ve 27 % odpovědí. Zjevně první skupina nepočítá s tím, že by studovala vysokou školu. Z hlediska vzdělání častěji souhlasné stanovisko vyjadřují dotázaní se středním vzděláním bez maturity či vyučení, naopak proti zavedení školného na vysokých školách jsou častěji lidé s vysokoškolským vzděláním i lidé se základním vzděláním, kteří zároveň v této otázce častěji „neví“.

Technické parametry výzkumu

Výzkum:	Naše společnost, v22-09
Realizátor:	Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
Projekt:	Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR
Termín terénního šetření:	8. 9. – 8. 11. 2022
Výběr respondentů:	Kvótní výběr
Kvóty:	Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání
Vážení dat:	Vzdělání X NUTS 2, věk X NUTS2, pohlaví X kraj, velikost místa bydliště X věk, vzdělání X věk
Zdroj dat pro kvótní výběr a vážení dat:	Český statistický úřad
Reprezentativita:	Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let
Počet dotázaných:	821
Počet tazatelů:	75
Metoda sběru dat:	Osobní rozhovor tazatele s respondentem – dotazování CAPI
Výzkumný nástroj:	Standardizovaný dotazník
Otázky:	OR_180, OR_275
Kód tiskové zprávy:	or221213
Zveřejněno dne:	13. prosince 2022
Zpracoval:	Milan Tuček

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Vážení dat – způsob zvýšení reprezentativity souboru vzhledem k vybraným charakteristikám populace pomocí přiřazení váhy každému respondentovi. Váhy jsou vytvářeny pomocí metody iterativního proporčního vážení a pohybují se v rozsahu 0,333 až 3.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíří námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.
